

Varför vinklar journalister så mycket?

– om att få publikens uppmärksamhet utan att förvrida verkligheten

Lars Truedson*

Ja – varför vinklar journalister så mycket? Det beror på vad man menar med vinkla. För ”vinkla” har minst två betydelser när det handlar om journalistik. Den ena, som vi journalister själva använder, handlar om att välja angreppssätt för att bäst berätta en historia. I vilken ände börjar den? Hur kan man effektivast fånga publikens intresse? Den andra betydelsen, som inte minst kritiker av medier tar till, handlar om att journalister påstås vrida berättelsen så att en viss åsikt medvetet gynnas.

Den här boken tar sig an båda betydelserna på flera olika sätt. Bokens vinkel – eller angreppssätt – är att berätta om journalistiken i dag genom vassa frågor som får svar från forskare och journalister. Vi tror att en sådan bok har en viktig plats i dag när medier

* Lars Truedson är journalist och föreståndare för Institutet för Mediestudier. Han har tidigare bland annat varit producent för programmet Medierna i P1 och är VD för produktionsbolaget Tredje Statsmakten Media.

och journalistik möter mer kritik än kanske någonsin tidigare. Var och en av skribenterna tar sig an områden de har djup kunskap om och rika erfarenheter från. Ibland överlappar ämnena lite, ibland har skribenterna samma inställning, ibland lite olika. Sammantaget hoppas vi att svaren på de 13 frågorna ger en både mångfacetterad och skarp bild av journalistiken som ökar kunskapen hos dem som varje dag konsumerar journalistik i olika former.

Den där frågan om att vinkla journalistiken i betydelsen att vrida bilden för att gynna en åsikt eller ett intresse, den tar **Bengt Johansson** sig an i sitt kapitel om ifall journalister driver en egen agenda och **Lars Nord** i sitt kapitel om *news* och *views*. Bengt Johanssons svar är väl – men mer nyanserat och förankrat – nej, det är inte reportrarnas åsikter som styr rapporteringen utan annat.

Själv tänkte jag här skriva några ord om vinkling i journalisternas egen betydelse av ordet. Varför väljer vi vissa historier och inte andra? Jag kommer dessutom att skriva en del om det språk vi journalister använder för att förmedla nyheten när väl vinkeln är vald. Där är ju en intressant fråga varför vi skriver så tvärsäkert när verkligheten är mer gråmelerad än svartvit.

När en journalist sätter igång med en historia, gäller det att välja både ämne och vinkel. På ett sätt kan man väl säga att ämnet alltid kommer först, men samtidigt är det så att utan ett angreppssätt, en vinkel, så blir det ingen journalistik. Vissa ämnen är evigt intressanta – men vinkeln får man fånga i flykten eller kanske skapa själv.

Låt mig ta ett exempel: jag har i många år jobbat i redaktionen för programmet *Medierna i P1*. Redan när programmet startade 2007 stod det klart att det var svårt för medier att få lika mycket betalt för digitala utgåvor som för de gamla traditionella analoga. Sedan dess har frågan om digitaliseringen och pengarna funnits på mediebranschens agenda. Den är hela tiden viktig och intressant och på ett sätt också alltid aktuell. Men för att det ska bli ett reportage, måste man hitta en ny vinkel, ett nytt angreppssätt – något som aktualiserar frågan på nytt. Kanske är det ny statistik, kanske ett bråk mellan två aktörer. Kanske en bok eller ett nytt exempel på en tidning som hamnat i särskilda svårigheter. Eller en webbplats som lyckats hitta digitala intäkter mot alla odds. Eller kanske någon gång bara ett nytt sätt att uttrycka sig som gör frågan begriplig så den verkligen bränner till hos lyssnarna (Läs mer om digitaliseringen och ekonomin i **Ingela Wadbrings** kapitel och om följderna av den i **Carina Tenor** och **Gunnar Nygrens** kapitel). Utan vinkel blir ämnet inte journalistik, utan bara ord.

Varför skriver journalister så tvärsäkert fast verkligheten är full av gråzoner?

De orden är ju också lite speciellt blandade och sammanfogade när det gäller journalistik. Frågan varför vi journalister skriver så tvärsäkert fast verkligheten är full av gråzoner tränger sig på. Svaret handlar egentligen om samma sak som resonemanget om vinkel: vi strävar efter att skriva (eller tala eller göra tv) på ett

så tydligt och komprimerat sätt att vi fångar publikens intresse på effektivast möjliga vis. En tydlig, mer svartvit berättelse fångar vår uppmärksamhet bättre än en mer vindlande, nyanserad framställning.

Om vi backar ett steg: jag menar att journalistiken ser ut som den gör för att vi människor tar till oss information som vi gör. Vi triggas av det nya, det överraskande, det oroande, det våldsamma, det konfliktfyllda – kort sagt sådant som väcker känslor. Och vi vill ha berättelsen berättad snabbt, spännande, tydligt. Då försöker vi som har till yrke att berätta historier om verkligheten att tillfredsställa de önskemålen för att just vår berättelse ska höras i bruset. Vi hackar så att säga människors sätt att sälla information för att vinna kriget om uppmärksamheten.

Varför väljer journalister bara ut de fakta som passar deras egen vinkel?

Det här är inget nytt – så har historieberättande fungerat i generationer, kanske genom årtusenden. De äldsta berättelser som överlevt använder liknande tekniker som dagens journalister. Det här har nackdelar. Men också fördelar. Nackdelar är till exempel att verkligheten blir fragmentarisk, sensationell, svartvit. När en hel industri byggs kring att söka fel och sensationer gör det självklart något med vår världsbild. Se kapitlen av **Rouzbeh Djalaie** och av **Anne Lagercrantz** i denna bok för mer diskussion av de frågorna.

Men det här sättet att välja ut och berätta viktiga historier har också en fördel: det *funkar*. Det gör att många fler tar del av journalistiken och det i sin tur

gör att våra horisonter vidgas, vi får information om saker bortom det vi själva upplevt. Det går att se skickligt utformad journalistik som gör det här jobbet utan att gå för långt som ett viktigt demokratiskt verktyg. De tidningar som skriver långt, nyanserat, får med hela historien och ofta behandlar även mer abstrakta ämnen utan konkret ingång får med nödvändighet en smalare, mer välutbildad publik. De som använder hela verktygslådan av journalistisk vinkling och andra grepp når bredare. Men får med färre nyanser. Båda angreppssätten har sina poänger och sitt existensberättigande. De bredast siktande medierna tar dock inte sällan genvägen att berätta om triviala men kittlande ämnen snarare än att göra det viktiga lättillgängligt. Den nyligen nedlagda tidningen *Metro* var här ett intressant undantag – den vinklade inte hårt, valde inte sensationer, men skrev kort och var gratis. Det var en spännande väg som för en tid ledde till att *Metro* blev världens största tidning och tydligt breddade tidningsläsandet i Sverige. Ända tills digitaliseringen dödade affärsmodellen.

Det finns i journalistiken alltid ett intressant spel mellan att ge publiken det den vill ha i form av underhållande, känslöväckande, sexiga nyheter och vad publiken behöver få, i form av sådan kunskap som gör dem mer välutrustade att fungera som samhällsmedborgare. Det är en ständig balansakt att både få publiken till mediet och att berätta relevanta nyheter. Och självklart är vissa medier mer cyniska än andra, vissa mer seriöst inriktade än andra.

Dessutom finns en avvägning mot att samhället eller enskilda annars drabbade individer mår bäst av

att något *inte* berättas; exempelvis namn och bild på personer som är misstänkta men inte dömda för brott. Det här kan man läsa mer om i **Christina Jutterströms**, i **Jörgen Huitfeldts** och i **Ola Sigvardssons** kapitel. De handlar om medieetik, som ju i stor utsträckning är frågan om vad man *inte* ska publicera trots att det är sant och relevant.

Mia-Marie Hammarlin skriver i ett annat kapitel om när journalistisk granskning övergår till ett drev och vad det får för konsekvenser och **Therese Rosenvinge** om hur journalistik kan användas för att granska medier – i min mening kanske den form av mediegranskning som biter hårdast. **Nils Hanson** tar sig an hur medier ska undvika att göra fel och därmed slippa bli hårdgranskade – han slår ett slag för kvalitetskontroll och visar hur det kan gå till.

Men till slut då: vinklar nyhetsjournalister inte i betydelsen att gynna sina egna åsikter eller intressen? Nej oftast inte, är min bedömning. (Andra typer av journalister – som krönikörer och ledarskribenter – vinklar däremot i båda betydelserna. Det är deras jobb). Nyhetsjournalisterna ska välja ett utsnitt, en vinkel, på frågor som är både viktiga och aktuella och skildra dem precis så svartvitt som de tål utan att bilden blir felaktig.

Då gör de sitt jobb – de berättar om verklighetens viktigaste frågor med en vinkel och ett språk som passar våra hjärnor så vi både vill och kan ta till oss informationen.

Vidareläsning:

Vill man fördjupa sig mer i medielogik, nyhetsvärdering och frågan nyheternas partiskhet kan *Handbok i journalistikforskning*, Michael Karlsson och Jesper Ström-bäck (red.) rekommenderas. Där tar bland annat Ström-bäcks kapitel om nyhetsurval och nyhetsvärdering och Johanssons om objektivitet och partiskhet upp frågor som berörs i denna text.

Bengt Johansson har i rapporten *Vid nyhetsdesken* beskrivit hur arbetet går till vid några av de stora svenska medierna när nyheter väljs ut och produceras.